

*Pálfi bíró fölemelte,
Hajnal előtt sírba tette,
Lenn a sírban, némán, mélyen,
Alszik a fej vaksötétben.*

*Pálfi bíró Piros lánya
Hófehér lón nemsokára,
Mint viola rózsza mellett,
Herrad ő is Dózsa mellett.*

*Zsarátnok lesz, ami tűz volt,
Siri virág, aki szűz volt,
Koponyák és szívek porán
Új dalba fog új csalógány.*

*Hej, a sírok egyre nőnek
Szőnyegén a temetőnek,
Elhervadok, mint a rózsák
Óskertedben Magyarország.*

*Ó de néha éjten-éjjel,
Mikor csak a kakas éber,
Kigyúlt egy láng, mint az őrszem,
A szegedi temetőben.*

*Nézi más láng lobogását,
Földi tüzek égi mását,
Vár egy napot fölkelőben,
Régi magyar temetőben.*

Juhász Gyula

Tragédia

Mindenki a Sarudy-lány holnapi lakodalmáról beszélt. Ebéd után lehevertek az aratók a keresztek tövébe, vagy a villákból, gereblyékből rögtönzött apró sátorok alá, ahol egy-egy szoknya adott egy kis árnyékot a fekvők arcára. Elég az, csak hogy nap-szúrást ne kapjon az ember.

A nagy sárga mezőn vidáman izegtek-mozogtak ezek a hangyaszorgalmú emberek s az embertelen nagy munka közben, amely úgy tetszik mintha végtelen és határtalan volna, örömet találtak abban, hogy a karjukat mozgatták, szájukat jártatták és a legények meg lányok olyan kacagva csipkedték meg egymást szóval és kézzel, mintha ez volna az élet fő tenni valója.

Kis János megette az almásételt, amit szeplős, málészájú fia, aki ijesztően hasonlított hozzá, kihozott utána. Azután körülnézett, de lusta volt keresztig menni s ott helyben dült el a tarlón. A kalapját az arcára tette s nyomban elaludt. Még annyit hallott, hogy Sarudy Pál bornyút is vágatott a lakodalomra.

Azzal elaludt.

Senki sem törődött vele, a tulajdon fia sem. Ez elővette a cserépfazekat s belenézett, nem hagyott-e az apja egy kicsit neki is benne? Bizony nem hagyott. Olyan üres volt az edény, mintha a Bodri már ki is mosogatta volna. Ezzel fölborította a mázas csuprot s elment a kutya után földi mogyorót keresni.

Mikor Kis János felébredt, első dolga volt megnyalni a száját. Álmában lakodalomban volt s nagyon jól teleette magát. Kedvetlenül gondolt rá, hogy elfelejtett mindent, azt is hol volt, azt is mit evett. Legalább ne ébredt vón' fel.

Hozzá volt szokva, hogy neki egész életében mindenről le kell mondani, hát nem soká sajnálkozott. Másik oldalra fordult s újra el akart aludni. Nem sikerült. Az arca olyan vörösre vált a kalap alatt, mint a főtt rák. Lelőkte a megfeketült szalmakalapot s jól esett, hogy a mezei szellő hűvösen érte a bőrét.

— Egye meg a fene ezt a vén Sarudyt, — gondolta magában, — eleget dógoztam neki életemben, meghíjhatna a jánya lakodal-mára. Hadd laknék jól eceer.

Felemelte a hüvelykujját:

— Lesz húsleves. Jó sárga, zsíros tyúkhúsleves. Az jó lesz. Abbul megeszek egy tállal.

És már habzsolta is, szopogatta a sűrű, apró, sárgaszínű tesz-tacsigákat, amiket marokszámra eregetett le a nyeldeklőjén.

— Dógozni emberek! — kiáltotta valaki.

Kis János meg se mozdult. Észébe jutott, hogy egyszer gyerekkorában valami lakodalomban volt. Rokona is volt az a család, még se kapott az egész lakomából mást, csak tyúklábát.

Tehetetlen harag, vad düh fogta el. A keze ökölbe szorult s érezte, hogy most olyat, de olyat tudna ütni, hogy minden törne-zúzna utána.

De a hüvelyke mereven állott, erről lassan észébe jutott, ami-re az imént gondolt.

— Azután töltött káposzta . . . Hatvanat megennék belőle, . . . de ha ötvenet nem, egyetse.

— Dologra! — kiabáltak amott.

Ő is feltápáskodott. Éhesnek érezte magát. Odanézett a fekete falú cserépedényre. Üres . . . Úgyse volna benne, csak valami lötyy.

Megrúgta az edényt; megvetően és dühösen. Annak beszakadt az oldala. Különben is drótozva volt már s egy drótszál a bocs-korához akadt:

— Üssön meg a guta! — káromkodott Kis János és lerugdos-ta a lábáról a kölöncöt. — Már míg élek, mindig ebbe a szegény-ségbe kell szuszogni. Az a vén bitang nem fog elhíjni.

Egész nap roskedvű volt. Észre se vette senki. Kis János amolyan láthatatlan ember volt, akit senki sem lát meg. Így élte le az egész életét, sohase volt egy percig sem érdekes ember. Se nem erős, se nem gyenge, nem kicsi, nem nagy; nem sánta, nem begyes; mi lett volna, ami feltűnt vón rajta. Olyan volt mint egy ember; két szeme volt, meg egy orra. Bajusza is volt. És soha-sem jutott észébe semmi. Ha reggel volt, felkelt, este lefeküdt;

mikor eljött az ideje, megházasodott. Akkor lakott utoljára jól, beteg is lett tőle. Katona nem volt, a faluból tizszer se volt kiinn, akkor is csak a vásáron. Nevetni csak egyszer nevetett életében jóízűen, akkor, mikor az apja le akarta őt ütni, amiért megette az egész tál galuskát s amint feléje sújtott, a saját ütésétől megtántorodott, felbukott s falba vágta a fejét. Bele is halt.

Még ez az egy érdekelte: az evés. A feleségét 'e miatt szokta elverni s ha gondolt valaha valamire, arra, hogy mit volna jó enni. De ezt sem tudott sokat elképzelni. Hiába, a tapasztalat nem segítette.

Este, ahogy hazamentek s a gazdának megmondták, mit végeztek, — az ő falujokban mindenki a maga kosztján dolgozott, — azt mondta a vén Sarudy.

— Emberek, asszonyok, hónap este mindenki elgyühet a lyá-nyom lakodalmára. Annyit ehettek amennyi belétek fér.

Kis János majdnem elszédült. Valósággal megijedt. Attól ijedt meg, hogy nem bír majd megfelelni a feladatnak. A többiek ujjongtak, éljeneztek, de ő hallgatott. Ott állott hátul, setétedő este volt, senki se törődött vele. A többiek közt aztán ő is elindult nehézkes léptekkel hazafelé.

Oththon megette a vacsorát; korpacibere volt. Csendesesen, szótlanul. Félrerúgta a maeskát, amely a lábaszárára kapaszkodott, s nyávogott. Nem gondolt semmit. De igen különösen érezte magát. Mintha nagy, nagy feladat várna rá, a legnagyobb életében. Nem volt tisztában vele, de félve gondolt a holnapi lakodalomra.

Egész éjszaka nem tudott aludni. Sokszor felébredt és ébren hánykolódott, de ha hozzáfogott arra gondolni, mi lesz holnap, igen nagy nyugtalanság fogta el.

Kinyújtotta a hüvelykujját:

— Először lesz tyúkhúsleves . . . Ebből megeszek egy dézsával.

Elmosolyodott. Arra gondolt, hogy ha egy kádba öntenék azt a sok krumplilevest, keménymagos levest, meggy, korpá, lekvárciberét, meg azt a mindenféle habart lét, amit ő életében megevett, — ajajaj, olyan nagy kád nincs is a világon, még az egri érsek pincéjében sincs olyan hordó. Ha azután együvé öntenék azt a jó ételt amit ő evett valaha, — avval tán még az az ócska farkék se lenne tele, amit ma felrúgott a mezőn.

Hirtelen úgy tetszett neki, mintha a lábán volna a boeskor, s érezné, ahogy becakad a dróttal az edény. Nagyot rugott. Ha ágyon feküdt volna, az menten összerogy, de ez a szalmadikó nem sokat törődik az ilyen fickádozással. Pedig Kis János nagyot rugott. A szegénységet rúgta el magától.

Másnap reggel mogorván ébredt. Ahogy a rossz álmot kidörzsolte a szeméből, tisztán érezte, hogy igen nehéz a melle. Mintha pántok szorítanák.

Öszerántotta a szemöldökét.

— Egye meg a fene a vén Sarudyt, ma kieszem a vagyonából. Eleget kapáltam neki.

Nem mert reggelit enni. Ebédre meg se kóstolta az ételt, félt hogy estére nem lesz éhes.

Máskor, ha összeveszett a feleségével, akárhányszor megtette hogy egész napon át nem evett egy falatot sem, észre se vette. Most reszketett az egész belseje és szédülés fogta el az éhségtől.

Összeszorította a fogát, széles erős, nagycsontú állkapcáját és szürke szemeivel mereven nézett előre. Egy vadállat makacs dühével viaskodott önmagával. De nem evett, megállotta.

— Ötven töltött káposztát! — ismételtette magában s vaselhatározással vágta kaszájával a rendet. Taktusra, mint az aratógép.

Megszűnt körülötte a világ. Nem látta a nagy buzatáblát, se a körötte dolgozó embereket, nem ismert senkit, semmit, nem volt múltja, jövője, egész valója az egyetlen nagy akarattá keményedett. Úgy ment eléje, mint valami emberi léten fölüli föladatnak. S érezte, hogy az egész belseje, gyomra, átalakult s hihetetlen munkára képes. Amint szikrázó szemével belenézett a világba, képes lett volna vállalkozni arra, hogy a kévéket úgy eregesse le magába, mint a cséplőgépnél az etető a dobba.

Végre alkonyodott. Haza mentek a munkából. Otthon már délóta állott a lakodalom. Idő sem volt a hozzákészüléshez, le kellett ülni a terített asztalhoz.

Kis János egy zugba került; annál jobb. Falnak veti a hátát s akkor hádd jöjjön az ellenség. Ezzel a vak és vad elszánással szállott szembe valamelyik őse egy kétezer emberből álló török sereggel.

Hozták a levest.

János nem sokallt, nem keveselt semmit. Jó mély eszeréptányért kapott, amit a szakácsné színig öntött neki. Ujjnyi vastag volt a tetején az a sárga zsír, amely már nem is szakadt karikákra, hanem egybe folyt.

Kis János fogta fakanalát s nyugodtan, komolyan kezdett munkához. A béle reszketett s alig birt uralkodni a mohóságán.

A tizedik kanálnál rettenetes megdöbbenés érte.

Úgy érezte jól van lakva.

Sápadtság futotta el az arcát. Megérezte hogy roppant feladatot vállalt magára. Megérezte emberi kicsinységét. Mint valami szél suhant át agyán a gondolat, hogy nem fogja megbirni amit vállalt.

Összerántotta vastag szemöldökét; alacsony homlokán függőleges ráncok gyűrődtek, széles vasállkapcája összekattant s neki-dült újra a csatának.

Gépiesen, ahogy a kaszát eregeti ívben jobbról-balra, most a kanalat emelte taktusra a szájához, míg csak a tányér ki nem ürült.

Akkor szédülést érzett és útálatos csömört. Az étel túlzsiros volt, kivánnnyadt, gyöngé, zsirtalan lötytyökhöz szokott gyomrának.

Túrós csusza következett. Ízes, tejfölös, tőpörtös, kövér. Jól telerakták a tányérát.

És Kis János kivette a sárga csontnyelű törött villát s ugyanolyan nyugodtan, mint az imént, ezt is sorra beraktározta. Nem

érezte az étel ízét. Nyomást érzett odabent és szeretett volna levegőre menni. Vagy legalább káromkodni egy nagyot, keserveset. És végtelen fájdalommal, irigységgel nézett körül a népen. Mindenki vidám volt, nevetett, habzsolt. És ő már tudta, hogy vége. Ma már evett annyit, mint egész életében egy ülésre szokott. De összecsesikoritotta fogát s odatartotta a tányérát a harmadik fogásnak. Ez lencse volt orrjával. Kint, a cselédek és munkások közt nem tartótták meg a szokásos sorrendet, amit odabent a vőfély verssel szabott meg. Azt adták, ami közelebb esett. Ez ebből evett, az abból, Kis János mindenből.

Így ment ez két óra hosszáig, megállás, pihenés nélkül.

Akkor jött a töltött káposzta.

— Ötvenet! — mondta magában Kis János és a szemére fátyol szállott.

Nagy darab húsok voltak a töltött káposzták közé téve ráadásnak. És Kis János amint a három hatalmas töltelék után egy ilyen darab szívós, fővetlen, rágatlan húsdarabot le akart gyűrni, — egyrémülten állott föl. A szeme kidagadt, szinte kiugrott vastag szemöldei alól, a nyakán az erek kötélvastagra dagadtak.

Utolsó józaneszével kirohant a házból.

Az eperfához ért, mikor megszabadult a bajtól. A torkán szorult darab, amely már szinte megfojtotta, visszaesűszott a szájba.

Szemébe könnyek gyűltek s állkapcsát olyan keményen vágta össze, hogy éket se lehetett volna közé verni.

Azzal a szenvedély részességével mondta el magában:

— Dögölj meg kutya.

Újra lenyelte a húst.

És most is képtelen volt rá. Megakadt az a torkán, s többet nem ment se le, se föl.

Az ember két keze a levegőbe kapott; sovány hosszú teste megfordult s hanyatt vágódott.

Irtózatos vonaglásban vergődött hangtalanul a földön, míg csak végleg el nem csöndesedett.

Senki se vette észre hogy eltűnt, mint azt sem, hogy ott volt, sem azt hogy élt.

Reggel felé egy részeg fölbukott benne.

A körorvos másnap fölboncolta s meg volt győződve felőle, hogy pontosabban és biztosabban megállapította e tragikus hős halálának okát, mint valaha drámaíró tette.

Móricz Zsigmond

Egy fémmunkás jegyzeteiből

Itt ülök egy pislogó gyertyánál és megpróbálok írni, bár ez részemről kontárkodás, de manapság, ha az ember meg akar élni, hát bizony érteni kell még a tollforgatáshoz is. Tehát amint említettem, írni akarok, le akarom írni annak a sok munkástársamnak a sorsát, akik úgy mint én is, büszkén vallhatják magukat iparosoknak. Úgy van kérem, iparos vagyok én is még hozzá a ja-